

ЕФЕКТИВНИ ПОДХОДИ КЪМ РАЗРЕШАВАНЕТО НА КОНФЛИКТИ

Русанка Манчева

The article tries to reveal different possibilities in using effective approaches in conflict resolution processes. Conflicts are presented as a process of contradictions and confrontations that disturb interrelations among people. Special attention is paid to the so called constructive traits of the models discussed, which are defined as successful ones.

Negotiation, arbitrary and mediation processes are presented through the third party's activity in conflict resolution. Presence, as well as communication skills of the third party, is the guarantee for a successful end of the negotiations.

Конфликтите са един от научните проблеми, които будят изследователския интерес както на психолози, така и на социолози, политолози и специалисти от различни области, разкриващи процесите на взаимодействие между хората. Конфликтното поведение се развива сред тези процеси и оказва влияние върху системите от отношения и тяхната ефективност както за отделния човек, така и за хората, с които всекидневно контактува. Разкривайки тази им същност, съвременните изследователи приоритетно ги разглеждат като интерактивно състояние, проявяващо се в несъвместимост, несъгласие или различие между социални партньори (Rahim M. A. & G. F. Buntzman, 1991), като комуникация на несъвместими цели (Hocker J. L., Wilmot W. W., 1985), като част от социалното битие на хората и „форма на отношение между потенциалните и актуалните субекти на социалните действия, мотивацията на които е обусловена от противоположни ценности и норми, интереси и потребности“ (Здравомыслов А. Г., 1995, с. 94). Приоритетно конфликтът се разглежда като схема, в чиято основа е убеждението, че участниците в процеса на противопоставяне имат несъвместими личностни и социални цели. Изключение правят вътрешноличностните конфликти.

Тези основни разбираня определят конфликтното противопоставяне като съзнателен елемент от процесите на взаимодействие между хората. Подобно противопоставяне надгражда инстинктивните реакции и стимулира противопоставянето на идеи, ценности, отношения,

убеждения, които са част от когнитивната сфера на личността и влияят върху нейните стилове и модели на поведение, проявени спрямо другите хора. Наличието на конфликт провокира проявата на конфликтно поведение и обратното, конфликтното поведение може да провокира конфликт. Независимо от своето съдържание, характер и вид, всеки конфликт съдържа в себе си противоборството, като съзнателно отношение спрямо другата страна в конфликта. Конфликтът поражда негативни емоции и чувства, които скрито или открито се преживяват и могат да превърнат противоборството в борба за надмощие. Този стремеж е заложен в самия процес на взаимодействие между противопоставящите се страни. Противоречието не съществува само по себе си, а е плод на отношението на своите носители. Между тях се изграждат отношения на взаимосвързаност (с проблема, ситуацията, участниците) и взаимна противоположност (на идеи, виждания, убеждения, ценности и др.). Тези отношения предполагат наличието на противоречащи си един на друг интереси, които трудно могат да се съвместят, тъй като в основата им стоят различни потребности и мотиви. Последните имат биполярен характер. (Дарендорф, Р., 1994).

Присъщ елемент на конфликта е активността на участващите страни, която се проявява първоначално чрез представите за него и след това чрез поведенческите действия, които са насочени към преодоляване на противоборството или неговото задълбочаване. Хората като носители на конфликтното противопоставяне, от една страна, осъзнават проблема, същността, причините, както и факта, че сблъсъкът е единственият път за разрешаване на конфликта, а от друга страна, разбират, че възможностите за това зависят от тяхната активност. В много случаи реализацията на активност е свързана с преодоляването на множество вътрешни съпротиви. Те са породени от стремежа за бързо приключване на противопоставянето, като се отчита съществуващата информация за другата страна и наличието на предистория в отношенията с нея. В повечето случаи конфликтът се възприема и оценява отрицателно, най-вече от участниците и други засегнати страни. В действителност не самите конфликти действат разрушително на хората и нарушават или затрудняват тяхното съвместно съжителство, а последствията от проявените в тях форми на поведение, включващи преживявания на страх, враждебност, омраза, ненавист, завист и др. Ако тези емоционални преживявания и негативни чувства са интензивни и продължителни във времето, у хората възникват две реакции — отбранителна и нападателна, които насочват поведението на личността, вплитат се в структурата, поради което оказват влияние върху характера на мислите, постъпките и отношенията им. В зависимост от това, как оценява своите преживявания и целите, които си е поставил, човек определя конфликта като необходим или ненужен. И в двата случая съществува стремеж към разрешаване на противодействието, като разликата е в пътя за неговото постигане. В първия случай необходимостта от конфликта предполага изясняване на лични позиции, виждания и